

ZEBRAK *eta* BIDEAK

Nerea Loiola



n a r r a t i b a •

erein

ZEBRAK ETA BIDEAK

Obra honen edozein erreproduzio modu, banaketa, komunikazio publiko edo aldaketa egiteko, nahitaezkoa da jabeen baimena, legeak aurrez ikusitako salbuespenezko kasuetan salbu. Obra honen zatiren bat fotokopiatu edo eskaneatu nahi baduzu, jo CEDROa (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).

Liburu honek Eusko Jaurlaritzako Kultura eta Hizkuntza Politika Sailaren diru-laguntza jaso du.

Liburu honen egileak, Gipuzkoako Foru Aldundiak ematen duen «Raúl Guerra Garrido» beka jaso du.

1. argitalpena: 2024ko azaroan

Azalaren diseinua:

Jon Aranguren

Maketazioa:

Erein

© Nerea Loiola Pikaza

© EREIN. Donostia 2024

ISBN: 978-84-9109-940-6

L. G.: D 938-2024

EREIN Argitaletxea. Tolosa Etorbidea 107

20018 Donostia

T 943 218 300

erein@erein.eus    

www.erein.eus

Inprimatzailea: Itxaropena, S. A.

Araba kalea, 45. 20800 Zarautz

T 943 835 008

itxaropena@itxaropena.net

www.itxaropena.net



Liburu hau inprimatzeko erabili den papera ekologikoa da eta modu jasangarrian kudeatutako basoetatik dator.

Nerea Loiola Pikaza

ZEBRAK ETA BIDEAK

Aitari, emateagatik.

Amari, eusteagatik.

«Oroitzen dugun ezer ez da egia. Imajinatzen dugun ezer ez da gezurra».

CLARA OBLIGADO, *Una casa lejos de casa*

«Esaten diot nire buruari: istorio baten bila nabil. Eta beranduago: ez, bilatzen dudana ez da istorio bat, tonu bat baizik; nahiz eta benetan bilatzen dudana da nola estali beldurraren arratoiak barrutik korrika doakidanean egiten duen zarata».

RAFAEL CHIRBES, *Diarios*

«Irakurtzeak hil egiten gaituelako izango da liburu bat ixtean birsortu egiten garela».

LUNA MIGUEL, *Leer mata*

ARDI GALDUAK

Esan nuen eta berriz diot: istripu eta zoritxar pilaketa bat izan zen, kasualitate segida bat. Ez nintzen munduko amarik onena izango, baina umea ongi zainduta zegoen; ez naiz munstro bat, joder. Ardien erruz izan zen. Bueno, Iñakiren erruz.

Ez dakit, ez dut Iñakiren berri izan herritik alde egin nuenetik.

Beharrezkoa ez bada, nahiago galdera horri ez erantzun.

Bale, saiatuko naiz, baina hamar urte baino gehiago igaro dira. Oroitzapen batzuen arazoa da ahaztu egiten zaizkigula, egun batean azalera itzultzen diren arte, estolderietako urek gainezka egiten dutenean bezala. Nahita ez dizut gezurrik esango, hori baldin bada zure kezka.

Hiru aldiz zenbatu nituen... hogeita hiru, hogeita lau eta hogeita bost. Zazpi ardi falta ziren. Haien bila aritu nintzen basoko sasiarte eta zuhaitzen atzealdeetan. Bertakoek ez dute inoiz «zuhaitz» hitza erabiltzen, buruz dakizkiten arbola espezie pila sinestezin horietakoen artean egokiena

hautatuko dute; inoiz ez zuhaitza, inoiz ez landarea, animalia edo etxea. Denak du izen bat. Bere izena. Baina, nik orduan, ezta orain ere, ez nekien esaten esker gaiztoko baso hartan zuhaitz horiek pagoak edo haritzak edo auskalo zer ziren. Kontua da, behintzat, falta ziren ardiak ez zeudela han. Ardiei buruz ere ez nekien gauza askorik, ezta orain ere; baina banekien taldean ibiltzen direla, eta zazpi ardi ez direla besterik gabe desagertzen. Sargori zen, beroak akabatzen ibili nituen gora eta behera xendra batzuk, ardiak begiratzeko ardura hartu izanagatik nire buruarekin amorratuta.

Abila izan naiz beti gogoz kontra egingo ditudan lanak onartzen; *Bai, lasai, egingo dut nik, ez zait ezer kostatzen*. Portaera iluntsua iduri lukeen arren, ez da: ezezkoa esaten ez dakien emakume bat gehiago naiz, besterik gabe. Inakik eskatu zidanean bera lanean ari zen bitartean ardiak begiratzeko, ez nion ezezkorik esan. Eskatu ez, agindu egin zidan, gainera, eta horrek are zailago jartzen zidan ukoa. Badakit, nire iragana ezagututa, zaila dela obedientzian zimendatutako haurtzaroa irudikatzea. Inposatu dizuten otzantasanak barrutik atzamarkatzen bazaitu, eta erraietako minari isilpean eusten badiozu, tarteka ihesbideren bat behartu behar ezinbestean. Jasangaitza litzateke bestela. Hori bai, zauriak eta lotsaizunak beti barrutik, ezkutuan, ez ditza-la inork antzeman; kalterako guztia era horretan bizitzeko, sufritzeko, hezi ninduten. Falta ziren ardien arrastorik ez eta, erdi etsita, mugikorra atera nuen poltsikotik ordua ikusteko. Triniri agindua nion umea siestatik esnatu aurretik itzuliko nintzela.

Bertakoek Asubeko Trini esaten zioten, herriko hogeita bederatzi biztanleen artean, beste Triniren batekin nahasgarri gertatuko balitz bezala. Nik Trini esaten nion. Apezetxeko Sandra nintzen ni hangoentzat. Kalekumea. Hori nire isilpean esaten zuten, jakina. Izterretako izerdiaren hezetasunak mugikorreko pantaila lanbrotu zuen poltsikoan, kamisetarekin igurtzi behar izan nuen. Erditu ondoren askoz izerdi gehiago botatzen hasi nintzen eta ez naiz inoiz neurera itzuli. Ez dakit normala den.

Barkatu, bai, saiatuko naiz gertakarietara mugatzen.

Umearen siesta zaintzeko eskatu nionean, ardietatik berehala itzuliko nintzela eta, lasai egoteko erantzun zidan Trini nik gozoro. Kotxetxoari etengabe eragin ezean, esnatu egiten zen umea; eta esnaera petralekoa zen. Ezezkorik esaten ez dakigunok aise identifikatzen ditugu geure modukoak.

Ez zen lehen aldia, Trini erabiltzen nuen umearekin zerikusia zuten mesedeetarako; bertako emakumeetan gazteena zen. Edo hala ematen zuen. Lehen ere esan dizut herrira iritsi berria nintzela, ezta?

Han bizi izan nintzen bitartean, ez, ez nintzen inoiz adina galdetzeraz ausartu; gerora, hil zenean egunkariko eskelan ikusita jakin nuen 83 zituela kontatzen ari natzaizuna gertatu zenean. Ez zuen hain zaharra ematen.

Berandutzen ari zitzaidan, ez nuen itzuli nahi umea esnatu ondoren, ezta ardiak non zeuden jakin gabe ere. Ardie-na ez da egia: pito bat inporta zitzaizkidan. Nahi ez nuena

zen Iñakirekin eztabaida izatea, eta elkarrekin generaman denbora apurrean zerbait ikasi banuen zen harentzat ardiak oso garrantzitsuak zirela. «Oso» diodanean, «O-SO» esan nahi dut.

Ez dakit. Izaten genituen eztabaidak, baina ez nuke esango asko zirenik. Uste dut hark gustuko zituela. Nik iskin egiteko joera dut, nahiago gauzak gogoz kontra egin bikote-kidearekin eztabaidan aritzea baino.

Ez pentsa, gehienetan neure burua engainatzea lortzen dut, eta ahaztu egiten dut gogoz bestera ari naizela. Errazagoa da horrela.

Iñakiri deitu nion. Deiak tonurik ematen ez zuela ikusi arte ez nintzen ohartu baso zarbatsu aldapatsu gogaikarritsu hartako estaldura-faltaz. Hortzak estutu nituen eta, beharbada, ukabilak ere bai. Iñakiren ahotsa entzun orduko zaunka hasteko asmoa nuen, erasoa defentsa moduan erabili, badakizu. Esango nion ez nintzela gehiago zazpi ardi tuntunen bila ibiliko alaba emakume ezezagun batekin utzita, eta esango nion ezin direla animaliak eduki hogeita lau orduko txandetan egiten baduzu lan. Estaldurarik gabe eta mastekatu gabe irentsi behar izan nituen hitzok. Azkenean, gainerako ardiak zuhaitzen itzalean utzita, herrirako aldapa gora hartu nuen. Pikutara falta ziren zazpiak; igual, errepide ondoko iturrira joanak ziren. Hortxe hanka-sartzea. Burutazioa etorri zen bide beretik bidaltzen saiatu nintzen, baina, horrelakoetan, gogamena ez da batere praktikoa izaten. Errepidea. Eta beheko langa zabalik badago? Eta ardiak

galtzadara atera badira berriz ere? Auto batek harrapatzen baditu? Eta auto batek ardien erruz istripua izan eta gidaria-ri zerbait gertatzen bazaio? Orduari begiratu nion berriro, mendian behera abiatu nintzen. Sasiak hankan eragindako minak gelditu ninduen. Minak negargura eragin zidan, baina negargura ez zen minarengatik. Kleenex baten bila miatu nituen poltsikoak, odol hari fin bat ari zitzaidan irristatzen berran behera, eta ezin dut odolarekin. Mareatu egiten naiz. Ez beti, ez dakit zeren arabera gertatzen zaidan eta, beraz, errekatxo gorria lehenbailehen desagerrarazi behar nuen. Joder, garbigailua beti desegindako kleenexez beteta eta, gehien behar nuen unean, poltsikoak hutsik; ezta umearen mukiz edo lerdez zikindutako bat bera ere. Ingurura begira makurtu nintzen, hosto handiren batekin moldatu behar; baina halakorik ere ez zegoen, sinetsi dezakezu? Azkenean, bazter guztietan egoten den landare hori hartu nuen. Horren izena badakit, nola da, nola da? Orain ez naiz gogoratzen, lehortu eta ardien-eta ohea egiteko erabiltzen den hori da, mendian mordoa egoten da. Berdin dio. Elkarren gainean gurutzatutako hosto eskukada batekin odol-haritxoa garbitzen ari nintzela entzun nituen pausoak.

Hemen, kostaldeko gure artzaina.

Xebe, Etxaluzekoa; ahotsa ezagutu nion ikusi aurretik. Inoiz ahanzten ez zaizun ahots horietako bat dauka, komikoa, Bugs Bunnyrenaren antzekoa. Zutitu egin nintzen. Irribarretsu begiratzen zidan nigandik bizpahiru metrora, bi esku-barruak makila batean bermatuta eta gorputza apur bat aurrera makurturik. Kizkur beltz harroak begietaraino iristen zitzaizkion ia. Begirada ere inoiz ahanzten ez zaizun

horietakoa dauka, gizonezkoetan baino sortu ezin daitekeen horietakoa, badakizu. Haren maneretan lizunkeria ikusten nuen beti. Harroputz sentiarazten ninduen, emakume eta gazte izate hutsagatik desiratuko ninduela pentsatzegatik. Errudun sentitzen nintzen, gainera, eta bereziki, gustatzen zitzaidalako. Ez bera. Berak nirekiko bizi zuenaz ari naiz. Perbertsoa eman dezake, baina berotu egiten ninduen begirada basati hura bortxaren mugetatik hain gertu sumatzeak; irudikatzeak norbaitek kontrola galtzeraino desira nintzakeela.

Zer, ez esan ez duzula inoiz halakorik sentitu... Noski hau horrela gertatzen zen, aurrez pentsatzen nuelako ez zela benetako arriskurik neure fantasiatik haratago. Baina, egun eta leku hartan, Xeberen begietan ikusi nuenak odola izoztu zidan une batez. Goitik behera begiratu zidan. Gora eta behera begiratu nuen. Beheko errepiderako xendra gutzitiz blokeatzen zuen haren gorputz mardulak, Bugs Bunnyrenaren gurintasunarekin zerikusirik ez zuenak. Erabaki nuen, larrituz gero, sasien gainetik salto eginez ekin beharko niokeela ihesaldiari.

Zazpi ardi falta ditugu.

Begiratu dun goian, Mergelun? Asubekoekin elkartuta akaso txoro horiek.

Bilaketa gogaikarriarekin amaitzeko aitzakia ematen zidan aukera horrek eta berehalakoan heldu nion.

Herri aldera zoaz?

Niri begira geratu zen beste pixka batean. Gero baiezko laburra egin zuen buruaz, beste espaloitik pasatzen den

ezagun bat agurtzen denean bezala. Berriketan egin genuen herrirako bidea: hura, ordura arteko nire kalekume bizitzari buruz galdezka; eta ni, ahalik eta gezurrik sinesgarrienak erantzuten.

Zer?

Ba, egiak kontatu izan banizkio, nitaz irudi okerra erai-kiko zuelako. Emakumeoi ez zaigu ezer barkatzen.

Nahi duzuna, baina ondotxo dakizu zuk ere zertaz ari naizen...

Ados, saiatuko naiz. Tarteka hankarekin hanka, besoarekin besoa edo aldakarekin aldaka ukitzen zizkidan, oharkabea bezala, bide malkartsuak oreka galtzea eragingo balio bezala. Nik banekien nahita egiten zuela, berak bazekien nik banekiela. Haren asmoa marra gorrietara neurri hartan gerturatzea baldin bazen, ez nintzen ni izango jostaketa ilungaiztoa etengo zuena.

A, bai, noski, halakoek nahi dutena egiten bukatzen dute beti; saiatu saiatzen dira behintzat. Baina, egun hartan, esan dizudan moduan hurreratzeaz gain, ez zidan ezer egin.

Garoa.

Gogoratzen ez nuen landarea, odola garbitzeko erabili nuena, garoa zen; «iraztorra» esaten zioten haiek. Esan dizut ezaguna zela. Berdin du. Ailegatu ginenean, umeak lotan segitzen zuen; Trinik, kotxetxoari eragiten.

Umea ondo zegoen.

Ez, hori handik egun gutxira izan zen.

Hau kontatu dizut, ardiak galdu ziren egun hura izan zelako, nolabait, ondoren gertatu zenaren hasiera.

Triniren etxean afaldu nuen, eta bene-benetan diot emakume horri ez niola inongo ahuldaderik ikusi.

Nola jakingo nuen ba nik bihotzeko arazoak zituela? Bazekien berak? Umearekin laguntza behar nuen, zer nahi zen nuen egitea? Herriko emakume guztien artean, berari hartu nion itxurarik onena.

Gurasoak handik urrun bizi nituela badakizu. Ulertzen ez dudana da, lehen ere esan dizut, zertarako kontatu behar dudan berriro hau dena Garaziren custodia berreskuratu nahi ez badut, eskuan dituzun paper horietan baldin badago orduan esan nuen guztia.

Trinik baieztapenen bidez galdetzen zuen askotan: *Jango dun zerbait hemen*. Noka hitz egiten zidaten han denek, eta nik zuka erantzun; nekien modu bakarrean. Ez ziren inoiz nirera aldatu. Kalekumetarkeria nabarmentzeko zela uste nuen, baina orain ez dakit, agian erakutsi egin nahi zidaten, besterik ez. Zaila da aurrejuzguz erantztea, *piensa mal y acertarás* denean zure amak txikitatik gehien errepikatu dizun esamoldea. Umea itzuli zidan unean bertan hasi zen Trini sukaldean hara-hona, ekonomikan mukur bat sartu, hango eltzea hemen jarri, hemengoa harraskan utzi, patatak zuritu, trapuarekin bazterreko zikinak garbitu...

Etxean afalduko dut, ez dizut molestatu nahi.

Joanixio lanean da, ez?

Izen bat herrian, beste bat herritik kanpo; pertsona bat herrian, beste bat handik kanpo. Ez nuen denbora askorik behar izan nire gustukoa Iñaki zela erabakitzen; ez nuen ikusi nahi izan Joanixio izango zela beti herrian. Esperantzak bizitzen lagundu adina engainatu behar du. Galdetu arren, Trinik bazekien erantzuna. Herriko jendeari buruz jakin zitekeen guztia zekien emakume hark, eta jakin ezin zitekeenetik ere gehiegi. Nik hori neure alde nuen behintzat: iragan zuriz abiatzen nintzen han; nahi nuena kontatu nezakeen, nahi nuena asmatu, ezabatu. Bueno, hogeita bost urte eta urtebeteko haur aitarik gabe batekin azaltzeak zertzelada batzuk inposatzen zizkion lehenaldiari, baina moldatu nezakeen zerbait zen: beste inoren bertsiorik gabe, erraza da biktimaren lekua hartzea. Triniren sukaldean, umeak, nire belaun gainetan eserita, behin eta berriz abesti-jolas berbera errepikarazten zidan: *Zaldi zaldi gainean korrika korrika, zaldi zaldi gainean korrika bai...* Umea txoratzen, ni kokoteraino. Trinik ez zidan bitan galdetu, ez zituen kortesiazko luzamenduak maite; pare bat arrautza frijitu atera zizkidan entsaladarekin mahaira.

Umea oheratu eta ikasteko tarteak izango dute horrela.

Uste zuen master bat ari nintzela online ikasten. Denek hala uste zuten.

Bai, nire gurasoek ere bai. Haiei presentziala zela esan nien, Iruñean.

Nik zer dakit, aitzakia bat behar nuen haiengandik urrun bizitzera joateko, eta ez nuen nahi inork pentsatzerik bizizale bat nintzela; eta, gainera, berez, master hori egiteko asmoa nuen.

Zer axola dio egin dudan edo ez?

Ez dut egin, ez. Beste gauza batzuetan hasi nintzen eta... ez naiz dakizuna kontatzen hasiko. Azkenean ez zait hain gaizki ere joan.

Begiradarekin eskerrak eman eta afaltzen hasi nintzen. Gorrotagarria zitzaidan umea gainean nuela jatea, ezin lasai ezer ahoratu; baina, aldamenen utziz gero, negarrez hasten zen, eta besteren etxean ezin ba hola ibili.

Esan duzun moduan esanda, badirudi okerren bat egiten ari nintzela, joder, ezin al da lasai bazkaltzeko hamar minutuz umea negarrez eduki? Ez zitzaion ezer gertatzen eta nire ondoan egoten zen. Hamar minutu ere ez ziren izango, negarrak estresatuta, mastekatu gabe irensten nuen janaria. Arnasa behar nuen, oso ume demandantea zen. Oso, oso. Jaio zen egunetik, ikaragarria. Eta hori tiritik ez niola eman. Nik ez dakit nola aguantatzen duten besteek.

Ederki egiten dun ikasteari utzi gabe. Gaurko neskek dakizuenakin izan banu nik, etxetik kanpo egingo ninan lan; eta umeak, gehienez bi. Harraskatik ari zitzaidan Trini, elteze handia garbitzen ari zela.

Zenbat izan zenituen?

Bederatzi, baina aurrera ateratakoak zazpi.

Ez nekien zer esan, eta ogi zati bat eraman nuen ahora. Bederatzi haurdunaldi eta bederatzi erditze! Imaginatzen?!

Neskato bat jaio eta hilabete gutxira hil zitzaigun, pneumonia edo auskalo; izugarri polita zunan ume hura. Leihotik begiraten zuen hitz egin bitartean, trapuarekin eskuak lehortzen. Eta bestea, Felitsu, burdinazko langa erori zitzaionan gainera bi urte betetzeke...

Ezezko keinua egin zuen buruarekin doi-doi eta isilik geratu zen begirada kaletik apartatu gabe. Bizirauten iraun ahala asmatzen da.

Beste garai batzuk zitunan. Unetxo batez begirada iltzatu zidan, gero txapa gainean zegoen kafeontzia zaintzera joan zen. *Zerbait gehiago nahi dun? Kafea?*

Ondo nago.

Mamia, ttikiarentzat?

Gure aldameneko aulkian eseri zen ontzitxo eta koilaratxoa eskuan eta, nire baiezkoari itxaron gabe, ematen hasi zitzaion.

Aitak ez du umea ikusten?

Ez du ikusi nahi, gezurra nik.

Lan gogorra dun ume bat bakarrik haztea.

Ondo moldatzen naiz, gezurra berriz.

Begiak bilatu zizkidan. Bigarren gezurraz jabetzean aurrenekoaren susmorik piztu bazitzaion, ez zidan halakorik adierazi.

Zuk ere bakarrik haziko zenituen zureak.

Ez nengonan bakarrik: amaginarreba, izebak, alaba zaharrenak... beste garai batzuk zitunan. Segi ezan umea lokarraraztera, berandutu egingo zain bestela ikasteko.

Berak erabakitzen zuen beti gure arteko hizketaldiak noiz hasi eta noiz bukatu. Umea besoetan, ate aldera joan nintzen. Irten aurretik, buelta eman eta eskerrak eman nizkion. Niri begira geratu zen berriro, zalantza egin nuen pena edo gaitzespena zer eragiten nion.

Jarrion jertsea, hoztu egingo zain bidean.

Gau hartan ez nuen begirik bildu. Gaizki egiten nuen lo Iñaki lanean ari zenetan, beldurra ematen zidan bakarrik egoteak.

Umea eta biok *bakarrik* esan nahi nuen, bai, baina esango didazu lapurren bat, edo beste norbait okerragoa sartuz gero, zertan lagunduko zidan haur batek. Horregatik esan dut «bakarrik», arriskuaren aurrean bakarrik esan nahi nuen. Gauak oso ilunak ziren herrian. Eta isilak. Isiltasun luzeak ere urduritu egiten nau, ez dakit beldurra izateraino iristen den. Igual bai. Batzuetan bai.

Ongi nago. Zuk behar baduzu egingo dugu etenaldia, ez zait inporta.

Noski honek guztiak eragiten didala, zer uste duzu? Horregatik nahiago dut lehenbailehen bukatu.

Zergatik galdetzen didazu hori berriro? Zer gertatzen da, nire gurasoek ez dute Garazi gehiago zaindu nahi, ala? Derrigortu nazakete kustodia onartzera?

Umea kendu zidaten garaiaz ari zara berriz ere?

Bai, tarteka nire gurasoek zaintzen zuten.

AURKIBIDEA

ARDI GALDUAK	9
EGIA ESAN, EZ DAKIT	43
BIRENTZAKO OHEA	59
TERRAZA	77
INOIZKO IPUINIK ONENA	107
ZEBRAK ETA BIDEAK	117